

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روزه

دوره، نهم، شماره، هشتم

دوره هفتم، شماره هشتم / ۳

نام جزوه: روزه

نویسنده: هیأت تحریریه موسسه درراه حق

ناشر: موسسه درراه حق

نوبت چاپ: مکرر

تاریخ چاپ: ۱۳۹۷ هـ ش

چاپخانه: سلمان فارسی

نشانی: قم، خیابان آیت الله مرعشی نجفی (ارم)

کوچه ۲۰ - پلاک ۱۰ - موسسه درراه حق

تلفن: ۲-۳۷۷۴۳۲۲۱ (۰۲۵)

www.darrahehaq.com

سامانه پاسخگویی پیامکی: ۱۰۰۰۲۲۲۳۳۳

رایگان

فهرست مطالب

- ۱۶.....فواید روزه.....
- ۲۵.....روزه عامل بازدارنده از گناه.....
- ۲۸.....نقش روزه در تقویّت اراده.....
- ۳۰.....صفای دل و پاکی.....
- ۳۴.....روزه و صبر.....
- ۴۱.....همدردی با فقیران.....
- ۵۱.....شب های قدر.....
- ۶۵.....روزه های واجب.....
- ۶۷.....روزه های مستحب.....
- ۶۸.....روزه های مکروه.....
- ۶۹.....روزه های حرام.....

دوره هفتم، شماره هشتم / ۵

شرایط و جوب روزه..... ۷۱

ثبوت هلال..... ۷۲

نیت..... ۷۴

چیزهایی که روزه را باطل می کند..... ۷۴

قضای روزه..... ۷۷

خدای متعال فرموده است:

«روزه به من اختصاص دارد، و من خود

پاداش آنم»^۱.

از گفتار امام صادق (علیه السلام)

قرآن کریم می فرماید:

سوگند به خورشید و تابش آن و سوگند به ماه،

آن گاه که در پی خورشید درآید، و سوگند به روز

آنگاه که آن را آشکار سازد، و سوگند به شب آنگاه

که آن را بپوشاند، و سوگند به آسمان و آن که آن را

بنا نهاد، و سوگند به زمین و آن که آن را گسترده

۱. وافی، ج ۲، کتاب الصیام، ص ۵ و احتمال می رود مقصود

از «وَ أَنَا أَجْزَىٰ بِهِ». این باشد که من خود پاداش آنرا می دهم.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۷

ساخت، و سوگند به جان و آن که آن را مستوی و کامل آفرید. و راه بدی و خوبی را بدو الهام نمود. رستگار کسی است که جان را پاک سازد و زیان کار آن که جان را در ظلمت و تاریکی های جهل و معصیت پنهان دارد^۱.

ضروری ترین وظیفه ی انسان در اسلام خودسازی در پرتو خداشناسی است، مسلمان باید خویشتن خویش را چنان که «بایسته» است بسازد، نه آن طور که امیال و هوس هایش «خواسته» است، و اسلام مکتبی است که این «بایستگی» رابه مسلمانان می آموزد، و با احکام خود او را به سوی «چنان بودنی» که شایسته مقام انسان است سوق می دهد.

آئین مقدّس اسلام و مجموعه ای احکام حیات بخش آن برای رهاندن انسان از دام خواسته های حقیر جسمانی و حیوانی است، چرا که تا عقاب جان آدمی از دام شهوت و هوس، و قید و بند نیازهای زمینی نرهد، هرگز به فراز قرب حق و به اوجهای آسمانی پرنمی کشد.

اسلام پیروان خویش را در هر گوشه از زندگی و در کشاکش نیازها و خواسته ها، به سوی وارستگی از بندهای حیوانی و آراستگی به فضایل نفسانی فرا می خواند، و احکام آن در هر زمینه مسلمان را به سوی همین هدف برتر می برد.

ما مسلمانان اگر به راستی، و نه تنها در سخن، که در عمل نیز، پیرو اسلام باشیم، و دستورات این

دوره هفتم، شماره هشتم / ۹

آیین آسمانی را آن چنان که هست به کار بندیم، بی تردید به قلّه های فرازمند معنویّت انسان نایل می آییم، هم چنان که سلمان ها، ابوذرها، مقدادها، عمّارها و چهره های بسیاری از این دست نائل آمدند و می دانیم که آن نامداران تاریخ انسان که مسلمانان واقعی عصر خویش بوده اند، در تمام ابعاد انسانیت خویش، اسوه و نمونه بودند. در صفا و صمیمیت چون سرچشمه های روشن آب؛ پاک و زلال، و در میدان مبارزه با مشکلات و نبرد با ناراستیها، چون کوه، نستوه و استوار، و در دانش و اندیشه، چون دریا پرموج و ژرف، و در مناعت و بی نیازی از غیر خدا، چون آسمان بلند و برافراشته بودند.

آری دستورات اسلام، در عین سادگی و شیرینی، چون صیقلی است که جان مسلمان را جلا می دهد، و چون اسلحه یی بُرنده در نبرد با هر چه جان را زمین گیر و جامعه را منحنط و ناتوان می سازد، به کار می آید....

پرورش اسلام برق ثروت را در چشم مسلمان حقیر می سازد، و هیبت مرگ را از اندیشه ی او می رباید، و به راستی شگفت آور است که شربت مرگ که در ذائقه ی هر جاننداری تلخترین طعم را دارد، در ذائقه ی ایمان مسلمان گوارا می شود.

و با تکیه بر اسلام و شهادت ملتّی ناتوان و غارت شده و اسیر، با فریاد تکبیر بر مستکبران جهان شورید و خواب خوش جهان خواران را چنان بر

دوره هفتم، شماره هشتم / ۱۱

آشفته که هنوز از حیرت و شگفتی آن چه واقع شده
است نرهیده اند!

حسّ خودخواهی، دل بستگی به خویش،
پیروی از هوس ها، لذّت جویی و پای بندی به خور
و خواب و شهوت تن، بندهایی است که انسان ها را
خوار و بی مقدار می سازد، و تا سر حد حیوان فرود
می آورد، و اسلام با یک یک احکام خویش، بیش از
هر چیز شکننده ی این بندها و رهاننده ی جانها.

روزه، یکی از احکام انسان ساز اسلام است، که
آگاهی از همه ی فواید، و پی بردن به فلسفه ی کامل
آن، هم چون سایر احکام الهی برای انسان عادی
ممکن نیست؛ دانش محدود بشر نمی تواند
راهگشای همه ی اسرار نهفته باشد و اندیشه بشری

پاسخ گوی همه ی مجهولات نیست. شاید روزی دانش انسان به حدی از کمال برسد که دریچه ی تازه یی به روی بشر بگشاید و حکمت های دستورات اسلام را باز شناسد... .

بنابراین ندانستن فلسفه ی احکام الهی نباید ما را از انجام آن باز دارد، و موجب نا فرمانی و عصیان شود، چرا که این اطاعت کورکورانه نیست، بلکه بر علم و یقین تکیه دارد، زیرا مسلمان می داند که خدای جهان بر همه چیز دانا و از همه چیز آگاه است و نقص و نیازی نیز در ذات متعال او نیست که از اعمال ما سودی بخواهد، یا از زیانی بهراسد؛ خدای مهربان خیر محض است و برای بندگان خود جز خیر و سعادت نمی خواهد، پس اگر به چیزی

دوره هفتم، شماره هشتم / ۱۳

فرمان می دهد خیر و سعادت ما در آن است و کمال و تعالی ما بدان بستگی دارد و هر چه را نهی می فرماید برای ما زیان بخش است و بر مصالح مادی و معنوی ما لطمه می زند.

در عین حال می دانیم که در بیشتر دستورات اسلام- اگر همه ی فلسفه ی آن بر ما روشن نیست - اجمالی از سود و زیان آن چه امر و نهی شده کاملاً آشکار است. در اسلام به خداپرستی، عدالت، عفت، نیکی به دیگران، احسان به پدر و مادر و بستگان، کار و کوشش، راستی، وفا، یک رنگی و نیز به نماز، روزه، زکوّه، انفاق، امر به معروف و نهی از منکر، حج، جهاد و... امر شده و از بت پرستی، شرّ و ستم و فحشاء و بدخواهی مردم و بدرفتاری با پدر و مادر

و معاشران، سستی، تنبلی، دروغ، جفاکاری، نفاق، و نیز از شراب، قمار، زنا، ثروت اندوزی، دنیاپرستی، بی تفاوتی در اجتماع، تسلیم، ذلت در برابر دشمنان و... نهی شده است. کدام خردمند است که در سودمندی آن چه در اوامر برشمردیم و زیانمندی آن چه در مناهی ذکر کردیم تردید داشته باشد، اگر چه تمام ابعاد فلسفی هر یک از این احکام را نداند؟!

بنابراین ندانستن فلسفه ی حکمی یا ندانستن تمام فلسفه ی حکمی به هیچ وجه بهانه ی سرپیچی از انجام آن نمی تواند باشد، زیرا اطاعت ما از خدای متعال تعبد محض نیست، بلکه حتی تعبد ما نیز براساس شناخت و آگاهی ما از علم و دانایی و مهرو

دوره هفتم، شماره هشتم / ۱۵

خیرخواهی و کمال و بی نیازی او است، که نامش عزیز و جلیل باد.

اضافه براین؛ مرسوم خام اندیشان است که در بررسی سود و زیان یک فرمان اسلامی، تنها به فواید جسمی و بهداشتی و حداکثر به فواید اجتماعی آن توجه می کنند، در حالی که پیروی از احکام اگر تنها به جهت همین فواید صوری باشد و نه به عنوان اطاعت از خدای متعال، ما هرگز به بندگی و تسلیم در برابر خدای متعال که از اهداف مترقی و برتر اسلام است نخواهیم رسید، به همین جهت روزه حتماً باید با نیت و قصد قربت و برای رضای خداوند متعال انجام شود، و بدون نیت باطل است، روزه ی بدون نیت و قصد قربت ممکن است فواید

جسمی را دارا باشد، ولی سازندگی و فواید روحی این عبادت انسان ساز را فاقد خواهد بود، مسلمان باید تسلیم خدا باشد نه پرستنده ی تشخیص خود، و بدیهی است اگر در مسیر تسلیم در برابر حق، فلسفه ی احکام را نیز پی جویی کنیم و به برخی از آن ها پی ببریم، شایسته و پسندیده است.

فواید روزه

روزه فواید جسمی و روحی فراوانی دارد، شفافبخش جسم و توان بخش جان است، پاک کننده ی آدمی از رذائل حیوانی است، در ساختن فرد صالح و اجتماع بسامان بسیار مؤثر است، در تهذیب، تزکیه ی نفس و رهاندن انسان از خواهش های نفسانی تأثیر به سزایی دارد.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۱۷

فواید طبّی و بهداشتی روزه که از سودمندی های کوچک این فریضه ی انسان ساز است، به حدّی است که شاید نیاز به توضیح و تکرار نداشته باشد، و بیشتر مردم کم و بیش از آن آگاهند. ما به اختصار به گوشه ای از این فواید بهداشتی اشاره می کنیم:

معهده و دستگاه گوارش از اعضاء پرکار اندام آدمی است. با سه وعده غذا که معمول مردم است تقریباً در همه ی ساعات، دستگاه گوارش به هضم، تحلیل، جذب و دفع مشغول است. روزه باعث می شود که از یک سو این اعضا استراحت کنند و از فرسودگی مصون بمانند و نیروی تازه یی بگیرند و از

سوی دیگر ذخایر چربی که زیان های مهلکی دارند تحلیل رفته و کاسته شوند.

در روایات اسلامی حتی به فواید جسمی روزه نیز تصریح شده تا برخی از سست عنصران، اگر نه با ایمان کامل، لااقل با توجه به فواید بهداشتی روزه، این فریضه ی ثمربخش را به جای آورند، و از سودمندیهای گوناگون آن در حد خود بهره مند شوند.

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) در همین رابطه فرموده است: «صُومُوا تَصِحُّوا!» روزه بگیرید تا سالم بمانید».

دوره هفتم، شماره هشتم / ۱۹

و نیز در روایات بسیاری پیشوایان گرامی اسلام فرموده اند: «معدۀ ی آدمی خانۀ ی بیماری های او است و پرهیز از غذا درمان آن است»^۱.

بدیهی است آنگاه این فواید بهداشتی بهتر به دست می آید که روزه دار امساک روز را با زیاده روی در شب تلافی نکند، که پرخوری خود، موجب زیان های چشمگیری برای دستگاه گوارش است.

با پیشرفت دانش پزشکی، برخی از پزشکان و متخصصان دریافته اند که امساک از خوردن و آشامیدن، عالی ترین روش درمانی است، یکی از پزشکان می گوید: «طرح درمان به وسیله ی روزه چنان معجزه آسا است که بکار بستن آن مسیر

طرح‌ها و برنامه‌های طبّ عملی و جراحی را تغییر خواهد داد، زیرا روزه راه تازه‌یی به روی دانش پزشکی می‌گشاید، و سلاح مؤثری برای مبارزه با بیماری‌ها به این دانش می‌بخشد، سلاحی که می‌توان آن را از راه‌های گوناگونی مورد استفاده قرار داد و انسان را در مبارزه با علّت بیماری‌ها برای بهبود بیماران به نتیجه‌ی مطلوب و آشکار می‌رساند^۱.

با روزه می‌توان بیماری‌هایی را بهبود بخشید و معالجه کرد. البته در صورتی که با اعتدال و

دوره هفتم، شماره هشتم / ۲۱

میانه روی مقرون باشد، و هنگام سحر و افطار در خوردن و آشامیدن افراط نشود^۱.

بررسی فواید بهداشتی و طبّی روزه در این مختصر نمی گنجد، آنانکه به توضیح بیشتری علاقمندند می توانند به کتاب هایی که در این زمینه تألیف شده است مراجعه نمایند^۲.

باید توجه داشت، برخلاف تصوّر کوتاه اندیشان، روزه هیچ گونه ضرری برای افراد سالم مکلف ندارد، و اگر کسی بیمار باشد و نتواند روزه

۱. روزه روش نوین، تألیف الکس سوفورین.

۲. برای اطلاع بیشتر به کتابهای (اهمیت روزه از نظر علم امروز تألیف دکتر صبور اردوبادی - روش نوین برای درمان بیماریهای - اولین دانشگاه و آخرین پیامبر ج ۳، تألیف دکتر پاک نژاد) مراجعه شود.

بگیرد از انجام این تکلیف اسلامی معاف است و نیز اگر روزه بگیرد و با این کار بیمارتر شود، و یا روزه اش باعث گردد که بیماریش ادامه یابد، کار حرامی مرتکب شده و روزه اش هم نزد خدا پذیرفته نیست، بیماری که روزه برای او ضرر دارد نباید روزه بگیرد و فقط پس از بهبودی کامل لازم است در روزهای دیگری قضای آن را به جا آورده و جبران کند.

افراد سالم باید بدانند که روزه نه تنها زیانی برایشان ندارد، که خود چنان که گفتیم موجب تندرستی و صحت بدن است و به گفته ی برخی شکم پرستان که خود روزه نمی گیرند و دیگران را نیز از روزه باز می دارند و تلقین می کنند که روزه

دوره هفتم، شماره هشتم / ۲۳

موجب زخم معده می شود، نباید اعتنا کرد، این گونه دروغ ها فقط بهانه ی افراد سست عنصری است که اسیر شکم خویشند، و از عزم و اراده ی انسانی در آنان خبری نیست.

روزه باعث استراحت معده است، و در حال روزه داری اسید معده به جای غذا به وسیله ی صفرا خشی می شود و زخم ایجاد نمی گردد^۱.

اکثریت قریب به اتفاق مسلمانان متدین ماه مبارک رمضان را روزه می دارند، و به هیچ وجه شکایتی از این بیماری ندارند و نسبت بیماری زخم معده در میان روزه داران بیشتر از دیگران نیست.

همان طور که گفتیم فواید جسمی و بهداشتی روزه، اگر چه چشم گیر و غیر قابل انکار است، ولی مهم ترین فواید روزه اثرات بهداشتی آن نیست، متأسفانه برخی در بررسی فواید روزه تنها به اثرات بهداشتی آن بسنده کرده اند، در حالی که فواید برتر روزه به جنبه های معنوی آن مربوط می شود. فواید جسمی روزه با اثرات معنوی آن در سازندگی، تربیت و تزکیه ی انسان، قابل مقایسه نیست، اگر چه همان فواید طبّی هم گواهی است بر اصالت اسلام عزیز، چرا که این آیین فطری و آسمانی، چهارده قرن پیش با ژرف بینی و احاطه یی که جز از خدای متعال نمی تواند بود، در محیط جاهلیّت عرب دستوراتی برای انسان ها وضع کرده است که دانش پزشکی با

دوره هفتم، شماره هشتم / ۲۵

پیشرفت روزافزون خود روزه روزه گوشه هايي از
حکمت آن پی می برد.

روزه عامل بازدارنده از گناه

روزه(به ویژه روزه ی ماه مبارک رمضان که در اسلام
بر همه ی مسلمین مکلف که بتوانند روزه بگیرند
واجب است)، عامل مؤثری است در ایجاد و تقویت
روحیه ی تقوی و پرهیزکاری قرآن مجید این
فایده ی بزرگ روزه را با جمله ی «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ»
یادآور می شود و این عبادت را عامل مهم تقوا
می شمارد.

تقوا و پرهیزگاری در تربیت و سازندگی و
شخصیت اسلامی یک مسلمان نقش بسیار مهمی دارد
و برای رسیدن به همین اثر پرارزش است که بهترین

عبادت در ماه صیام و در حال روزه اجتناب از گناهان است.

پیامبر بزرگوار (صلی الله علیه وآله) در خطابه‌ی فضیلت‌های ماه رمضان را برای مسلمانان بیان فرمودند: علی (علیه السلام) پرسیدند: بهترین اعمال در این ماه چیست؟

پیامبر (صلی الله علیه وآله) پاسخ دادند: «الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ» اجتناب و پرهیز از گناهان!

روزه دار با به کار بستن این دستور الهی که شرط کمال روزه است، روح تقوا را در خود زنده می‌کند و این مراقبت ثمربخش در ماه مبارک رمضان و در حال روزه بسیار آسان تر است، چرا که

دوره هفتم، شماره هشتم / ۲۷

گرسنگی و تشنگی و دیگری محدودیت های روزه، شعله های سرکش غرایز حیوانی و هوس ها را تا حد چشمگیری خاموش می سازد، و حتی اگر موقتاً هم باشد گریبان عقل و جان را از چنگ شهوات رها می سازد و برای روزه دار زمینه یی آماده برای تمرین تقوا و پرهیزگاری فراهم می شود و با مراقبت و تمرین پیایی در یک ماه، نیروی بازدارنده از گناه در او به وجود می آید، و خصلت خودداری در او ریشه گرفته و رشد می کند، و او با گذراندن این برنامه ی یک ماهه توفیق می یابد که پس از ماه روزه نیز پرهیزگار باقی بماند، بدین ترتیب به مقام پراج «تقوا» که به تعبیر قرآن و فرموده ی پیشوایان معصوم

ما، کرامت انسان بدان وابسته است برای همیشه نایل
آید.^۱

نقش روزه در تقویّت اراده

حکومت غرایز و شهوات بر انسان خطرناک ترین
حکومت ها است و آدمی را اسیر و بی اختیار
می سازد، و به پستی و رذالت می کشاند، مبارزه با
سلطه ی شهوات نفس که در اسلام «جهاد اکبر»
نامیده شده به پایمردی و اراده ای استوار نیاز دارد.

انسان با روزه داری، که امساک از خوردن و
آشامیدن و خودداری از برخی چیزهای دیگر است،
در واقع با خواهش های خویش می جنگد، و در
برابر غرایز خود مقاومت می کند، تمرین این عمل

۱. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۳۰۲ - غررالحکم، ص ۲۷۴.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۲۹

اراده و تصمیم را در انسان نیرومند می سازد، و جان را از قید حکومت و سلطه ی هوس ها و خواهش ها می رهاند.

پیشوایان اسلام فرموده اند: «أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ

جَاهَدَ هَوَاهُ وَ أَقْوَى النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ؛

بهترین مردم کسی است که با هوای نفس

مبارزه کند و نیرومندترین آنان کسی است که بر آن

پیروز شود.

پس روزه داران بهترین مردمند، چرا که با

خواسته های نفسانی مبارزه می کنند، و اگر با

مراقبت و کوشش از روزه ی خویش این بهره را

۳۰ / روزه

بگیرند که بر نفس خود مسلط شوند از نیرومندترین مردم نیز خواهند بود.

صفای دل و پاکی

روزه، چراغ معرفت و آگاهی را در درون می افراید.

اندرون از طعام خالی دار

تا در آن نور معرفت بینی^۱

روزه، و به ویژه روزه ی یکماهه ی رمضان موجب می شود که حکومت شهوات و امیال شیطانی جای خود را به حکومت تقوا و پیروی از دستورات الهی بدهد، و تیرگی هوس ها و شهوات در جان آدمی به نورانیت و روشنی باطن تبدیل شود.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۳۱

در سایه ی همین صفا و پاکی حاصل از روزه است که روزه دار، با خودآگاهی، نه تنها دهان و شکم را از خوردن و آشامیدن؛ که دست و پا و چشم و گوش و زبان و همه ی اعضای خویش را از آن چه خدا حرام فرموده نگاه می دارد، و می تواند به آن درجه از تقوا نائل آید که حتی از اندیشه و فکر گناه نیز دوری گزیند، و این اوج نورانیت روزه است.

امیر مؤمنان علی (علیه السلام) نیز به همین مرتبه اشاره می فرماید: «صِيَامُ الْقَلْبِ عَنِ الْفِكْرِ فِي الْأَثَامِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ عَنِ الطَّعَامِ؛ روزه ی دل از اندیشه ی گناهان برتر از روزه ی شکم از خوردن و آشامیدن است.

و البته این بدان معنا نیست که ظاهر روزه و امساک از خوردن و آشامیدن را رها کنیم، بلکه لازم است به آن اکتفا ننماییم و همراه با آن بکوشیم که به نتایج معنوی روزه نیز برسیم.

جالب است که همین امساک ظاهری و روزه‌ی معمولی نیز انقلابی روحی در روزه‌داران به وجود می‌آورد، و طبق شهادت دست‌اندرکاران، در ماه مبارک رمضان از شرارت‌ها و تباهی‌ها کاسته می‌شود؛ در دوران طاغوت چون ماه مبارک رمضان فرا می‌رسید میزان جنایت و فساد سیر نزولی پیدا می‌کرد، و عربده‌جویی و زدوخورد و چاقوکشی و بدمستی که در غیر ماه رمضان بازارش رواج داشت در این ماه عزیز به طور محسوسی کاهش می‌یافت.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۳۳

خوشبختانه با انقلاب مقدس اسلامی هم در ملت و جوانان ما تحوّل چشمگیر به وجود آمد و هم مراکز فساد و تباهی از میان برداشته شد، و شایسته است که از این پس بکوشیم نتایج معنوی پرارزش تری از روزه کسب کنیم.

باری، صفا و پاکی حاصل از روزه، و خودداری و پرهیزگاری روزه دار، هم چون سپری است که روزه دار را از آتش عذاب الهی که مولود گناهان است مصون می دارد. پیامبر عزیز اسلام (صلی الله علیه وآله) فرمودند: «الصَّوْمُ جَنَّةٌ مِنَ النَّارِ؛ روزه سپری است که روزه دار را از آتش دوزخ حفظ می کند.

روزه و صبر

«صبر» از خصائلی است که در اخلاق اسلام بر آن بسیار تأکید شده است؛ انسان مسلمان در زندگی فردی و اجتماعی خویش در راه هدف‌هایی مبارزه می‌کند و با مشکلاتی نیز روبرو است، بدون خصلت صبر، پیروزی بر مشکلات و رسیدن به هدف‌ها آسان نیست. صبر و تحمل بر نیروی مقاومت و پایداری آدمی می‌افزاید و اراده را توانا می‌سازد، اگر جامعه‌ی تحمل‌ناگواری‌ها را نداشته باشد نمی‌تواند بر مشکلات و بر دشمنان خود نمی‌تواند پیروز گردد، با صبر و مقاومت است که می‌توان به پیکار ستمگران رفت، و دست استعمارگران را کوتاه نمود؛ روزه - بویژه در روزهای گرم و طولانی

دوره هفتم، شماره هشتم / ۳۵

تابستان که فشار تشنگی طاقت فرسا می شود - صبر و مقاومت، انسان را بالا می برد و تحمل رنج و سختی را بر آدمی آسان می سازد، قرآن کریم با توجه به همین اثر است که از روزه به «صبر» تعبیر کرده است: «وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ...»^۱ از صبر - (روزه) و نماز کمک بگیرید... .

امامان معصوم ما(علیهم السلام) "صبر" را در این آیه به روزه تفسیر کرده اند^۲ و پیامبر گرامی(صلی الله علیه وآله) نیز ماه رمضان را ماه صبر نامیده اند:

۱ . کافی، ج ۴، ص ۶۳.

۲ . کافی، ج ۴، ص ۶۶ و ۶۳.

«شَهْرُ الصَّبْرِ وَ إِنَّ الصَّبْرَ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ»^۱ (- رمضان -
ماه صبر است و پاداش صبر بهشت است).^۲

و امام صادق(علیه السلام) نیز به همین ویژگی
روزه اشاره فرموده اند: «هرگاه برای کسی حادثه یی
جانکاه پیش آمد روزه بگیرد که خدا فرموده است:
«وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ»^۳.

روزه و قناعت

اسلام بر خلاف مکاتب مادی شرق و غرب،
دنیا و نعمت های مادی آن را وسیله یی برای تکامل
معنوی و رسیدن به سعادت جاوید آخرت می داند،

۱ . کافی، ج ۴، ص ۶۶ و ۶۳.

۲ . همان.

۳ . کافی، ج ۴، ص ۶۳.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۳۷

و به همین جهت فرهنگ اسلام، فرهنگ مصرف نیست، بلکه فرهنگ قناعت و ایثار است. در روش های مادی، تن آدمی و خور و خواب آن اصالت دارد، و حرص و آز برای برخورداری بیشتر گریبان گیر افراد است، ولی در اسلام اصالت با معنویت انسان است، و قناعت و ایثار و فداکاری از راه های وصول به مراتب بلند انسانیت محسوب می شود.

روزه فریضه یی است که مسلمان را از غرق شدن در ماده گرایی و حرص و آز برای لذت های مادی، و مسابقه برای مصرف و تن پروری می رهاند، و به او می آموزد که به فکر دیگران باشد و بر خواهش های جسمانی خویش مسلط گردد، و به

مصرف به قدر نیاز قناعت ورزد و از اسراف و تبذیر پرهیزد.

روزه به مسلمان می آموزد که با کم هم می توان زیست، و حرص و طمع فقط غرق شدن در مادیات و انحراف از معنویات است، و برای زیستن لازم نیست که با همه ی وجود به تن و لذت های آن پرداخت.

روزه به انسان مناعت و قناعت را می آموزد و ارزش این صفات و تأثیر آن در ایجاد صفات برجسته ی دیگر، همچون زهد و وجود و بخشش بسیار است. قانع از دیگران بی نیاز است و تن به ذلت و خواری نمی دهد،

دوره هفتم، شماره هشتم / ۳۹

جامعه‌ی بی‌که روح قناعت را در خود پیرورد
بر خود متکی خواهد بود، و با دوری از مصرف
بی‌رویه می‌تواند بر امکانات موجود خود تکیه کند
و از بیگانه بی‌نیاز باشد.

همه دیدیم پس از تهدید آمریکا و غرب به
تحریم اقتصادی ایران، امام امت و رهبر کبیر انقلاب
اسلامی فرمودند: «ملت ما مسلمان است و در برابر
تحریم اقتصادی و کمبود و نیازمندی‌ها، روزه
خواهد گرفت».

آری روزه مسلمان را به زیستن با مصرف کم
آشنا می‌سازد، و به راستی نیز ملت مسلمان ما
می‌تواند با الهام از فریضه‌ی ثمربخش روزه سطح
مصرف را پایین آورد، و با قناعت به آن چه دارد از

وابستگی های اقتصادی به استعمارگران نجات یابد. مسلمانان صدر اسلام با همین روحیه از همه چیز خویش در راه خدا می گذشتند و حتی در میدان های جنگ به چند دانه خرما قناعت می کردند، و با تکیه بر معنویت و صفات انسانی خویش پیروزی می آفریدند و خدای را سپاس که هم اکنون نیز بسیاری از جوانان ما، به ویژه گل های سرخ انقلاب اسلامی، جوانان رزمنده ی پاسدار از یک چنین ایمان و روحیه ی برخوردارند، و بسیار اتفاق افتاده است که جوان پاسدار مسلمان در سنگر جنگ با دشمنان اسلام، روزه بوده و گاه روزه ی خویش را با شربت شهادت افطار کرده است، و حماسه ی این خداجویان حماسه آفرین برای همیشه

دوره هفتم، شماره هشتم / ۴۱

در صفحات پر افتخار تاریخ اسلام ثبت خواهد بود.
پاکترین درودهای خدا و فرشتگان بر ایشان باد.

همدردی با فقیران

پیشوایان گرامی دین، در روایات و ادعیه ی اسلامی،
ماه رمضان را ماه «مواسات» نامیده اند.^۱

از نتایج بارز روزه بر انگیختن حسّ همدردی
نسبت به مستمندان و هم نوعان تنگدست است. آنان
که زندگی آسوده یی دارند و رنج فقر و طعم
گرسنگی و تشنگی را نچشیده اند، ممکن است از
حال مستمندان غافل بمانند و روزه وسیله یی است
که آنان را از غفلت می رهاند و رنج مستمندان را به

۱. کافی، ج ۴، ص ۶۶ - وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۳.

یاد آنان می آورد تا به دستگیری فقیران همّت گمارند
و به درددل آن برسند.

از سویی به احسان و اطعام و انفاق به
مستمندان در ماه مبارک رمضان بسیار سفارش شده
است، و از سوی دیگر گرسنگی و تشنگی روزه
موجب درک رنج مستمند می گردد و بدین ترتیب
ثروتمند به فقیر نزدیک می شود و احساس ها رقت
می یابد و احسان و انفاق فزونی می گیرد، و جامعه
کمک به هم نوع را می آموزد.

"مواسات" یعنی سهیم ساختن برادران در رزق
و روزی، و رمضان را به همین جهت ماه «مواسات»
نامیده اند تا مسلمانان به احسان نسبت به هم
بپردازند، و با تمرین بر این صفت ارزنده ی انسانی،

دوره هفتم، شماره هشتم / ۴۳

جامعه را از حقد و کینه برهانند و برادروار در کنار هم از نعمت های الهی بهره بگیرند؛ و شایسته است که روزه داران به همه ی این نکات انسانی روزه توجه کنند، بکوشند واقعاً فریضه ی روزه را آن چنان که باید به جا آورند و ماه مبارک رمضان را آن چنان که سزاوار این ماه است به سر آورند، تا همگان از برنامه های سازنده ی اسلامی بهره مند شوند.

از حضرت امام حسن عسگری (علیه السلام)

پرسیدند: چرا روزه واجب شده است؟

فرمودند: تا ثروتمند درد گرسنگی را دریابد و

به فقیر توجه کند^۱.

«هشام» از امام صادق (علیه السلام) عُلّت روزه را پرسید، امام فرمود: «خداوند روزه را واجب کرد تا غنی و فقیر با هم مساوی باشند، و بدان جهت که غنی رنج گرسنگی را لمس نکرده تا به فقیر رحم کند و هر وقت چیزی خواسته قدرت به دست آوردن آن را داشته است، خدا خواسته است که میان بندگان یکنواختی به وجود آورد، و خواسته است ثروتمند طعم گرسنگی را بچشد و اگر جز این بود ثروتمند بر مستمند و گرسنه ترخّم نمی کرد»^۱.

نظم و انضباط

وقت شناسی و نظم و انضباط در امور از مظاهر تمدن انسانی و از عوامل مهم توفیق و پیشرفت است.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۴۵

شاید برخی گمان کنند که این از ویژگی های زندگی غربی ها و تمدن آن ها است، در حالی که نظم و انضباط و تنظیم اوقات از تعلیمات اصیل اسلام است، امیرمؤمنان علی (علیه السلام) در اولین فرزدهای وصیت خود به فرزندانش می فرماید:

«أَوْصِيكُمْ وَ جَمِيعَ وُلْدِي وَأَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ

كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ!» شما و همه ی فرزندان و بستگانم و هر کسی را که وصیت من به او برسد به تقوا و نظم در کارها سفارش می کنم.

اصولاً فرائض اسلامی شاهد توجّه اسلام به نظم و انضباط است؛ هر یک از نمازهای پنجگانه را باید در وقت مخصوص آن به جا آورد، و حتی یک

دقیقه نمی توان از حدود آن تجاوز کرد، مراسم حج باید در وقت و مکان ویژه ی خود انجام شود، و روزه نیز در ماه مبارک رمضان با دیدن هلال ماه شروع و با دیدن هلال ماه شوال خاتمه می یابد، و نیز هر روز از سپیده دم آغاز و به مغرب پایان می پذیرد، و با توجه به اینکه ماه رمضان ماه قمری است طبعاً در فصول چهارگانه ی سال جریان دارد، و گاه در روزهای بلند تابستان و گاه در روزهای کوتاه زمستان قرار می گیرد، و در همه ی شرایط لازم است که لحظه و دقیقه را نیز در شروع سپیده دم و آغاز مغرب در نظر داشت و بهیچوجه در روزه دار نمی تواند از نظام آن سرپیچی نماید، و این خود درسی است که

دوره هفتم، شماره هشتم / ۴۷

مسلمان نیز دقیق و منظم شود، و امور خویش را در زندگی تنظیم کند.

آنچه بر شمردیم، گوشه هایی از برخی نتایج و آثار فریضه ی الهی روزه است، و ماه روزه اضافه بر اینها سودمندیاها و برکات دیگری نیز دارد که در پرورش اسلامی فرد و جامعه بسیار مؤثر است:

ماه مبارک رمضان، ماه خدا، ماه آشنایی با قرآن، ماه عبادت، ماه دعا، ماه آمرزش، ماه توبه و بازگشت از گناهان اصلاح خود است.

در این ماه به قرائت قرآن بسیار سفارش شده، و مرسوم مسلمین است که در رمضان بیشتر از ماههای دیگر قرآن می خوانند، این خود وسیله یی

است که جامعه ی اسلامی با قرآن و معارف آن
 آشنایی بیشتری پیدا کنند، و برای پیشرفت در صراط
 خدا و اسلام از کلام خدای متعال آموزش بگیرند.

رمضان ماه عبادت و بندگی و راز و نیاز با
 معبود جهان است؛ در روایات اسلامی تأکید شده که
 در این ماه با توجه و خضوع بیشتر نمازها را بجا
 آورند، و از نمازهای مستحبی در شب و روز غفلت
 نورزند، و بدین ترتیب با تمرین یک ماهه مؤمنین به
 عبادت خالص تری موفق می شوند و جان ها به
 خدا نزدیک تر می گردد.

رمضان ماه دعا است؛ پیشوایان گرامی

فرموده اند:

دوره هفتم، شماره هشتم / ۴۹

مؤمنان در این ماه، به ویژه در شب های مبارک قدر در دعا و نیایش مبالغه کنند و با توجه به اثرات سازنده ی دعا و نیایش، روزه داران می توانند در پیوند معنوی خویش باخدای متعال تحوّلّی به وجود آورند، و بیش از پیش به ذات متعال هستی بخش نزدیک شده و کسب فیض کنند.

رمضان ماه آمرزش و توبه و بازگشت به سوی خداست؛ آنان که در زندگی خویش آلودگی هایی داشته اند، می توانند با روزه جان خویش را شستشو دهند و در خلوت سحرها باروکردن به خدای متعال درون را صفا بخشند و از خدای خویش طلب آمرزش کنند، و می توانند و با همین زمینه برای

همیشه از کجی ها و گمراهی ها دست برداشته و به راه آیند.

پیشوایان معصوم (علیهم السلام) فرموده اند گناهان در این ماه بخشیده می شود؛ این مژده ی بزرگی است برای آنان که لغزش هایی داشته اند تا نومید نباشند، و از برکات این ماه استفاده کنند، به سوی خدا باز گردند و روی دل به سوی او دارند، و با او پیمان بندند که از گناهان دست بشویند و خود را اصلاح کرده و گذشته را جبران نمایند؛ و بدون تردید گناه کار پشیمانی، که در این ماه مبارک برای خدا روزه بدارد و از گذشته ی خویش شرمسار باشد و از خدا آمرزش بخواهد، مورد مهر و عفو خدا قرار خواهد گرفت و سعادتش تأمین می شود.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۵۱

از برکت های این ماه، همین انقلاب روحی و تحوّل درونی روزه داران و توفیقات عملی است، که انسان آلوده را پاک می سازد و از عذاب الهی که محصول گناهان است نجات می بخشد، روزه دار را از ظلمت ها به نور کشانده، نور تقوا، به نور فضیلت های اخلاقی، به نور توبه و بازگشت به سوی خدا، مهر و رحمت خدای متعال... .

شب های قدر

«لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ»^۱ شب قدر از هزار ماه بهتر است.

قرآن کریم با آیه ی فوق بر این ویژگی شب قدر تصریح می فرماید، شب قدر شب نزول

۱. سوره ی قدر، آیه ی ۳.

فرشتگان بر زمین، شب نور، سعادت، قرب به خدا و سلام و رحمت است.

به تصریح قرآن، شب قدر در ماه مبارک رمضان است، زیرا خداوند در سوره ی بقره می فرماید:

«شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ...» ماه

رمضان که قرآن در آن نازل شده است.

و در اوّل سوره ی دخان می فرماید: «حَم

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ - اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا

مُنذِرِينَ - فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ» سوگند به کتاب

مبین (قرآن) که فرو فرستادیمش در شبی مبارک و ما

بیم دهندگانیم، در آن شب هر کار با حکمتی تعیین و

تقدیر می شود.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۵۳

و در سوره ی قدر می فرماید:

«إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (۱) وَ مَا أَدْرِيكَ مَا لَيْلَةٌ
الْقَدْرِ (۲) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۳) تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ
وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (۴) سَلَامٌ هِيَ حَتَّى
مَطْلَعِ الْفَجْرِ (۵)»^۱.

همانا ما - قرآن را - در شب قدر نازل کردیم،
توجه می دانی شب قدر چیست؟ شب قدر از هزار
ماه بهتر است، فرشتگان و روح (که بزرگ فرشتگان)
است در این شب به اذن خدا به خاطر همه ی اموری
(که در این سال تقدیر می شود) فرود می آیند، این
شب سراسر سلام و رحمت است تا سپیده دم.

پیشوایان معصوم ما نیز بر این که شب قدر در ماه مبارک رمضان است و سه شب نوزده، بیست و یکم و بیست و سوّم رمضان یا یکی از این سه شب، شب قدر است تأکید فرموده اند، و فقط بنابر مصالحي آن را تعیین نکرده اند. دعاها و اعمال این سه شب و توجه خاص پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ائمه معصومین (علیهم السلام) به این شب های بارزش، شاهد دیگری است بر این که شب قدر، همین سه شب یا یکی از این سه شب است. پیامبر گرامی اسلام در خطبه ی مشهور خود در مورد رمضان فرموده است: «...در این ماه شبی است که از هزار ماه بهتر است».

دوره هفتم، شماره هشتم / ۵۵

شب های قدر اوج معنویّت رمضان است،
شب هایی که زندگی مؤمن در آن، سراسر رنگ خدا
می گیرد، پهنه یی است که روزه دار بر آن می ایستد
و بر همه ی ماسوای حق پشت می کند و در خلوت
پر راز شب با عبودیت محض در پیشگاه و حتی همه
چیز و حتی خود را به فراموشی می سپارد، از هر چه
زمینی است می بُرد و با آسمان پیوند می خورد،
مجرد می شود، و به عبادت خدای یکتا می ایستد،
پرده ی اسباب و قوانین و نوامیس جهان به یکسو
می رود، مؤمن تنها خدا را می بیند که کارگزار
همه ی هستی است و با چشم جان کلام خدا را
می نیوشد که: (فرشتگان به فرمان خدا فرود
می آیند) و با دل در می یابد که کاینات چون گویی

با چوگان امر الهی متحرک‌کند، این امر و اراده ی او است که سیطره ی خویش را بر همه چیز گسترده است... .

قدر، میعاد انسان با خداست، شبِ رنگِ باختن جسم و حکومت روح است، شبِ حقارت ماده و عظمت معنا، شبِ تجلّی معنویّت دین و آسمانی شدن زمین است، شبِ همگامی سراسر وجود مؤمن با ژرفای فطرت الهی اوست، شبِ همسایگی انسان با فرشتگان، شبِ فراموشی خود و استغراق در خدا است، شبِ باران مهر و رحمت حق بر روزه داران خداجوست، شبِ تقدیر الهی است؛ آری شبِ قدر از هزار ماه بهتر است.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۵۷

در شب های قدر هم چنان که پیشوایان به ما
آموخته اند باید به خدای جهان به راز و نیاز و دعا و
نیایش پردازیم، سراسر شب را بیدار مانده، و در نماز
و عبادت کوشید، و نیازها را به پیشگاه خدا عرضه
داریم و مهر و رحمت و آمرزش از او خواست و
پیوند فطری خویش را با ذات هستی آفرین او تجدید
کرد و استوار ساخت، و به راستی نیز همچنان که
امامان پاک ما فرموده اند: (محروم کسی است که از
فیض این شب ها محروم بماند) چرا که اوج تجلی
همه ی سازندگی های فریضه ی انسان ساز روزه را
باید در شب قدر دید و در آن شب به کمال رساند.

امید است ملت بیدار دل ما و به ویژه جوانان
عزیز با برخورداری از برکات ماه رمضان، در

شب های قدر به کمال انسانی خویش توجه کنند، و با شور و ایمان در این شب های مکرّم بر مراتب فضیلت و تعالی معنوی خویش بیفزایند، تا پس از هر رمضان مسلمانانی باشیم که اسلام و ژرفای تعالیم و احکام پر ارج آن را بهتر شناخته و جان خویش را به هدف های این آیین آسمانی نزدیک تر ساخته باشیم.

اینک به پاره ای از سخنان پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) و ائمه طاهرین (علیهم السلام) پیرامون رمضان و روزه توجه کنیم:

۱ - سه روز به رمضان مانده بود، پیامبر (صلی

الله علیه وآله) به بلال فرمودند اعلام کند تا مردم گرد

دوره هفتم، شماره هشتم / ۵۹

آیند، مردم جمع شدند، پیامبر(صلی الله علیه وآله) بر منبر برآمدند و پس از ستایش خدای متعال فرمودند:
«ای مردم! خداوند شما را به این ماه ویژه داد، هم اکنون این ماه فرا می رسد و سرور همه ی ماههاست، در این ماه شبی است که از هزار ماه بهتر است، درهای دوزخ در این ماه بسته و درهای بهشت باز می شود»^۱.

۲ - امام باقر(علیه السلام) نقل کرده اند که پیامبر فرمود:

«ای گروه مردمان! آن گاه که هلال ماه رمضان طلوع کند شیاطین به بند کشیده می شوند، درهای آسمان و بهشت و رحمت باز، و درهای دوزخ بسته

می گردد، دعا مستجاب است، به هنگام افطار آزاد شدگانی هستند که خدا از آتش آزادشان فرموده است، هر شب فرشته یی بانگ می زند آیا سائلی هست؟ آیا استغفار کننده یی هست؟ خدایا هر کس انفاق می کند پاداشش بده و هر کس بخل می‌ورزد تلفی نصیبش کن.

«تا ماه شوال در رسد، مؤمنان را ندا می دهند که فردا پاداشتان را بگیرید که روز پاداش و جایزه است.»

سپس امام باقر(علیه السلام) فرمود: سوگند به آن که جانم به دست او است، آن پاداش و جایزه از جنس درهم و دینار نیست!».

دوره هفتم، شماره هشتم / ۶۱

۳ - امام صادق (علیه السلام) از پیامبر (صلی الله

علیه وآله) نقل می کند که فرمودند:

«روزه دار، اگر چه در بستر خود باشد، در حال

عبادت است، مادام که از مسلمانی غیبت نکند»^۱.

۴ - امام صادق (علیه السلام) می فرمایند:

«خواب روزه دار عبادت و نفس او تسبیح

است، خدا به موسی (علیه السلام) فرمود: ای موسی!

بوی دهان روزه دار در نزد من از مشگ خوشبوتر

است.

روزه دار، دو خوشحالی و سرور دارد، یکی به

هنگام افطار و دیگری آن گاه که خدای خویش را

ملاقات کند»^۱.

۵ - امام صادق (علیه السلام) فرمودند: امام زین
العابدین (علیه السلام)

۱ - ۲ -

۵۲

روزه می گرفت و فرمان می داد، گوسفندی
ذبح کنند و در دیگ ها بار گذارند، به هنگام افطار به
دیگ ها نزدیک می شد، و چون بوی طعام به او
می رسید فرمان می داد کاسه ها را بیاورند و برای

دوره هفتم، شماره هشتم / ۶۳

افراد مختلف غذا می فرستاد، آن گاه خود با نان و خرما افطار می کرد.^۱

۶ - امام باقر(علیه السلام) به "سدیر" فرمود:

ای سدیر، می دانی این شب ها چه شب هایی است؟
سدیر گفت: پدرم فدای تو باد، شب های ماه رمضان است.

فرمود: آیا می توانی هر شب، ده بنده از

فرزندان اسماعیل(عرب اصیل) آزاد سازی؟

عرض کرد: پدر و مادرم فدایتان، مالی که چنین

کاری بتوانم انجام دهم ندارم.

امام تعداد را کم کرد تا به یک بنده رسید،
سدیر در پاسخ همه ی آن ها عذرخواهی کرد که
نمی تواند.

امام فرمود: آیا نمی توانی هر شب مسلمانی را
افطاری دهی؟

عرض کرد: ده نفر را هم می توانم.

فرمود: افطاری دادن به برادر مسلمان، معادل
آزادی بنده یی از فرزندان اسماعیل است^۱.

مختصری از احکام روزه

در پایان این مقال به اختصار دستورات و
احکام روزه را ذکر می کنیم، و علاقمندان می توانند

۱. وسائل الشیعه، کتاب الصوم، ص ۱۰۰ - ۹۹.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۶۵

جزئیات احکام را در رساله عملیه (مرجعی که از او تقلید می کنند) ملاحظه فرمایند.

روزه چهار قسم است:

۱ - واجب؛

۲ - مستحب؛

۳ - مکروه؛

۴ - حرام؛

روزه های واجب

الف - روزه ی ماه رمضان.

ب - روزه ی قضا.

ج - روزه ی کفاره ی ماه رمضان: اگر کسی

عمداً در روز ماه رمضان روزه ی خود را باطل کند، باید قضای آن را به جا آورد و کفاره ی آن را نیز

انجام دهد. کفّاره ی هر روز آن است که یا یک بنده آزاد سازد و یا شصت نفر مستمند را طعام دهد، و یا شصت روز روزه بگیرد که سی و یک روز آن حتماً پی در پی باشد.

د - روزه ی اعتکاف: معتکف کسی است که در مسجد، سه روز برای عبادت بماند و روزه بگیرد، در این صورت، روزه ی روز سوم بر او واجب می شود.

ه - روزه ی بدل هَدئی: یعنی کسی که در مراسم حج شرکت کرده و گوسفند برای قربانی ندارد و نمی تواند تهیّه کند در این صورت باید سه روز در حج و هفت روز پس از مراجعت از سفر حج روزه بگیرد.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۶۷

و - روزه ی نذر و عهد و قسم و شرط و اجاره: یعنی ممکن است کسی نذر یا عهد کند و یا قسم بخورد که روزی را روزه بگیرد، و یا ضمن معامله با کسی شرط کند که روزی را روزه بگیرد و یا اجیر شود که روزی را روزه بگیرد. در این صورتها روزه ی روزهایی که تعهد کرده است، بر او واجب می شود.

روزه های مستحب

غیر از روزهایی که روزه ی آن واجب، حرام، و یا مکروه است، روزه گرفتن در بقیه ی ایام سال مستحب است، البته اگر برای کارهای مهم تری مزاحمت نداشته باشد.

روزه در برخی روزها استحباب بیشتری دارد و بدان سفارش و تأکید شده است، مانند هجدهم ماه ذیحجه (عید غدیر) هفدهم ماه ربیع الاول (میلاد پیامبر (صلی الله علیه وآله)) بیست و هفتم ماه رجب (بعثت پیامبر (صلی الله علیه وآله)).

روزه های مکروه

روزه در برخی موارد مکروه است، مثل روزه ی مستحبی مهمان، بدون اجازه ی میزبان و یا در صورتی که میزبان او را از روزه نهی کرده باشد.

و نیز روزه ی مستحبی فرزند بدون اجازه ی پدر مکروه است در صورتی که موجب آزار و آزرده گی پدر و مادر نباشد، و اگر پدر و مادر آزرده می شوند، روزه ی مستحبی بر فرزند حرام خواهد

دوره هفتم، شماره هشتم / ۶۹

بود. و اگر پدر، فرزند را از روزه ی مستحبی نهی کند اگر چه آزرده نشود و آزار نبیند، احتیاط آن است که از روزه صرف نظر کند و نیز مراعات اجازه ی مادر اولی و سزاوارتر بر روزه ی مستحبی است.

روزه های حرام

روزه در روزهای عید فطر(اوّل ماه شوال) و عید قربان(دهم ماه ذیحجه) حرام است و نیز برای کسی که در مراسم حج در «منی» باشد، روزه در روزهای یازده، دوازده و سیزدهم ذیحجه حرام است.

روزه در روز سی ام شعبان که ورود به ماه رمضان ثابت نشده، به نیت ماه رمضان حرام است.

روزه ی نذری که برای کار حرامی باشد حرام است، مثلا کسی نذر کند که اگر موفق شود فلان کار

حرام را انجام دهد و یا فلان کار واجب را ترک نماید، به شکرانه ی آن روزه بگیرد؛ این نذر حرام و روزه ی آن نیز حرام است.

روزه ی سکوت حرام است، یعنی اگر کسی سکوت را جزو قیود روزه ی خود قرار دهد و با همین نیت روزه بگیرد، حرام است.

روزه ی وصال حرام است، یعنی کسی نیت کند روزه ی دو روز را به هم وصل نماید و در شب هیچ نخورد، یا یک روز و یک شب را روزه بگیرد.

روزه برای کسی که بیمار می شود و یا روزه باعث شدت بیماریش می گردد حرام است و نیز روزه در سفر حرام است، مگر در برخی موارد؛ مانند آن که نذر کند در فلان سفر روزه باشد.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۷۱

احتیاط آن است که زن بدون اذن شوهر
روزه ی مستحبی نگیرد به ویژه اگر با حقوق شوهر
منافات داشته باشد.

شرایط وجوب روزه

روزه ی ماه مبارک رمضان با چند شرط بر افراد
واجب می شود:

- ۱ - بالغ باشد!
- ۲ - عاقل باشد.
- ۳ - مسافر نباشد.

۱ . دختران پس از نه سال تمام و پسران پس از پانزده سال
تمام بالغ می شوند(گاهی بلوغ پسران قبل از
پانزده سالگی است و علامت های آن در رساله های عملیه
ذکر شده).

۷۲ / روزه

۴ - اگر از بانوان است در حال حیض و نفاس نباشد.

۵ - روزه، موجب بیماری و یا شدت بیماری نشود.

۶ - ضمناً، روزه بر مردان و زنان پیر و به کسی که بیماری عطش دارد و برایشان روزه طاقت فرسا و پر مشقت است، و نیز بر بانوان باردار و شیر دهنده ی اطفال که روزه برای خودشان یا طفلشان ضرر داشته باشد، واجب نیست.

ثبوت هلال

هلال ماه رمضان و ماه شوال به چند چیز ثابت می شود:

۱ - خود انسان هلال ماه را ببیند.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۷۳

۲ - تواتر و شیاع: یعنی در میان مردم، رؤیت هلال ثابت شود و خبر آن چنان همگانی و متواتر باشد که انسان یقین کند.

۳ - دو شاهد عادل شهادت دهند.

۴ - (بنابر مشهور) حاکم شرع حکم کند که ماه آغاز شده یا پایان یافته است (البته در صورتی که خطا و اشتباه او معلوم نباشد).

۵ - گذشتن سی روز از ماه قبل (زیرا ماه قمری بیش از سی روز نیست).

اگر اوّل ماه ثابت نشد و مشکوک بود نباید به قصد ماه رمضان روزه بگیرد و اگر به قصد آخر شعبان روزه بگیرد و بعد معلوم شود اوّل رمضان

بوده، روزه ی او جزو رمضان محسوب می شود و کافی است.

نیت

همان گونه که در عبادات دیگر "نیت" لازم است، روزه هم باید با نیت باشد، بنابراین امساک تنها، بدون قصد روزه، روزه محسوب نمی شود.

منظور از نیت برای روزه آن است که قصد کند

روزه ی مقرر شده در اسلام را انجام دهد «قُرْبَةً أَلَى اللَّهِ» و تصمیم داشته باشد که بنا به فرمان خدا از آن چه روزه را باطل می سازد خودداری نماید.

چیزهایی که روزه را باطل می کند.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۷۵

۲ - آشامیدن^۱

۳ - عمل جنسی

۴ - استمناء (یعنی کاری کند که نطفه از او

خارج شود).

۵ - تا صبح به حال جنابت یا حیض یا نفاس

باقی ماندن. (یعنی اگر کسی شب ماه رمضان جنب

شد، و یا زن از حیض و نفاس پاک شد باید پیش از

طلوع فجر غسل کند و اگر نمی تواند تیمّم بدل از

غسل نماید و اگر عمداً غسل یا تیمّم نکند، روزه ی

۱. تزریق آمپول های غذایی مورد اشکال است و اکثر مراجع تقلید، احتیاط یا فتوا به اجتناب داده اند، ولی تزریق آمپول های دارویی به عقیده ی اکثر آن ها جایز است.

او باطل است، در مورد جنابت اگر به جهت فراموشی هم غسل و تیمم ترک شود روزه باطل است).

۶ - عمداً بر خدای متعال و پیامبر(صلی الله علیه وآله) و ائمه ی معصومین(علیهم السلام) دروغ بستن، و هم چنین دروغ بستن به حضرت زهرا(علیها السلام) و پیامبران گذشته نیز بنا بر احتیاط باطل کننده ی روزه است.

۷ - سر زیر آب کردن.

۸ - غبار غلیظ به حلق رساندن و مانند آن است، سیگار کشیدن و نظایر آن.

۹ - تنقیه کردن با مایعات.

۱۰ - عمداً قی و استفراغ کردن(حتی اگر

ضرورت داشته باشد).

دوره هفتم، شماره هشتم / ۷۷

۱۱ - زن در حال استحاضه یی که باید برای

نماز صبح، ظهر و عصر غسل کند، اگر این غسل ها را انجام ندهد روزه اش باطل است.

آن چه بر شمردیم در صورتی روزه را باطل می سازد که عمداً و با اختیار انجام شود، ولی اگر فراموش کند و یا بی اختیار انجام گیرد روزه اش باطل نیست. تنها با جنابت صبح کردن است که اگر به جهت فراموشی هم باشد، روزه را باطل می کند.

قضای روزه

اگر در ماه رمضان به جهت بیماری یا مسافرت یا علت های دیگر روزه نگرفته است، باید پس از ماه رمضان در صورت توانایی، قضای آن را به جا آورد و تا ماه رمضان سال بعد وقت دارد و نباید قضای روزه

را از یک سال تأخیر بیندازد و اگر کوتاهی کند و در عرض یک سال به جا نیاورد در سال های بعد باید علاوه بر قضای روزه برای هر روز آن یک مُدّ طعام (یک چارک و تقریباً معادل ۴۳ کیلو) به فقیر بدهد.

اگر کسی عمداً و بدون عذر شرعی از انجام روزه ی ماه مبارک رمضان خودداری کند و یا در حال روزه، کاری که روزه را باطل می سازد انجام دهد باید علاوه بر قضای روزه، کفّاره هم بدهد.

کفّاره ی هر روز، یکی از این سه چیز است:

۱ - یک بنده آزاد کند.

۲ - شصت مستمند را طعام بدهد.

دوره هفتم، شماره هشتم / ۷۹

۳ - شصت روز روزه بگیرد که سی و یک روز

آن باید پی در پی باشد.

و اگر کسی روزه ی خود را با کار حرامی مثلاً

با آشامیدن شراب باطل سازد، باید برای کفّاره ی آن،

این هر سه کار را انجام دهد و در این زمان که برده و

بنده وجود ندارد، آزاد کردن بنده ساقط است و باید

دو کفّاره ی دیگر را انجام دهد.

اگر کسی قدرت انجام هیچ یک از این ها را

نداشته باشد، بقدری که می تواند صدقه بدهد، و اگر

آن را هم نتوانست، باید استغفار کند و هر وقت

توانایی پیدا کند باید کفّاره را انجام دهد.

در برخی موارد، قضا بدون کفّاره لازم است که برای اطلاع از آن ها و سایر جزئیات احکام روزه، باید به رساله ی مرجع تقلیدتان مراجعه نمایید.

در پایان به همه ی برادران و خواهران مسلمان توصیه می کنیم که در انجام روزه ی ماه مبارک کوشا باشند، و از این فریضه ی ثمربخش غفلت نورزند، و باید افراد سست عنصر و بی اراده و شکم پرست بدانند که کوتاهی از این وظیفه ی اسلامی نه تنها قضا و کفّاره دارد، که خود گناهی بزرگ نیز محسوب می شود؛ ششمین پیشوا و امام، حضرت صادق(علیه السلام) فرمودند: «هر کس یک روز روزه ی ماه

دوره هفتم، شماره هشتم / ۸۱

رمضان را باطل سازد، روح ایمان از او بیرون
می رود»^۱.

پایان